

DUKAGİN-ZADE TAŞLICALI YAHYA BEY'İN ESERLERİNDE MEVLANA CELÂLEDDİN

İdris Güven KAYA*

ÖZET

XIII, yüzyılın büyük şairi ve mutasavvufu ve düşünürü olan Mevlanâ Celâleddin , (1207-1273) pek çok Divan şairi gibi Yahya Beyi (XVI.) de derinden etkilemiştir. Az da olsa *Divan*'ındaki kimi beyitlerinde ve *Hamse*'sindeki mesnevilerinde onu "Mevlânâ", "Molla Hünkâr", Molla-i Rûm" sıfatları ile anmıştır. *Hamse*'sinde *Gencîne-i Râz*, *Kitâb-ı Usûl* ve *Gülşen-i Envâr* mesnevilerinde üç ayrı hikayede onu hikayelerinin kahramanı yapmış, ayrıca bizzat konusunu *Mesnevî*'den alan, "Süleyman Peygamber'le Sivrisinek" hikayesini aynen nakletmiştir.

AnahtarKelimeler: Taşlıcalı Yahya Bey ve Mevlana Celaleddin.

MEVLANA JALALADDIN IN TASLICALI YAHYA BEY'S WORKS

ABSTRACT

Mevlana Jalaladdin (1207-1273), who is an important 13th century poet and mystic, influenced many figures of divan poetry. Similarly, Yahya Bey (XVI.) was also inspired by him. There are references to Mevlana in a few couplets in Yahya Bey's *Divan*, and in some other rhymed couplets in his *Hamse* as "Mevlana", "Molla Hünkar," "Molla-i Rum, ". Mevlana is the leading character in three different stories *Gencine-i Raz*, *Kitab-i Usul* and *Gulşen-i Envar* which appear in *Hamse*. Moreover, he retold the story "Süleyman Peygamber'le Sivrisinek" that appears in Mevlana's *Mesnevi* without changing it.

Key Words: Taslıcalı Yahya Bey and Mevlana Jalaladdin.

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. guvenkaya@kocaeli.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 4/7 Fall 2009

Divan Edebiyatının büyük şairlerinden biri olan Dukaginzade (Taşlıcalı) Yahya Bey, Arnavutlar'ın önemli bir kolu olan Dukaginoğulları sülalesindedir. Osmanlılara büyük hizmetlerde bulunmuş olan bu sülalenin bir çok büyük devlet, kültür, sanat ve bilim adamı yetiştirdiğini bilmekteyiz.

Yahya Bey'in soyunun dayandığı Dukagin sülalesi, Arnavut prenslikleri içinde en tanınmış olanıdır. Gibb'e göre, sülalenin tarihçesi Haçlı Seferleri'ne kadar dayanmaktadır. Bu seferler sırasında Normanlar'dan Le Duc Jean tarafından kurulmuş ve İşkodra yöresine yerleşen halk, daha sonra yerli halkla karışarak Arnavutlaşmış. Ancak atalarını unutmamışlar Le Duc Jean'a izafeten, kendilerine Duke Jean ya da Dukagin demişlerdir. Türklerin buralara gelmesinden sonra ise, onların hizmetine girmişlerdir.¹ XVI. ve XVII. yüzyıllarda Arnavut asıllı olup da Osmanlı devletine hizmeti geçen pek çok devlet adamı bu sülaledendir. Bu devlet adamları arasında **Dukaginzade Mehmet Paşa**, Dukagin prenslerinin sonuncularından birinin torunudur. Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı devletine büyük hizmetlerde bulunmuştur.² Yine **Dukaginzade Ahmed Paşa**, Yavuz Sultan Selim'in İran seferi sırasında, 20.000 kişilik bir kuvvetle Arnavutluk'tan gelmiş ve padişahın emriyle Sivas civarının güvenliğine memur edilmiştir. Daha sonra Kanûnî'nin Macaristan seferine de katılmıştır. Kanûnî'nin vezirlerinden, yeniçeri ağası ve Rumeli beylerbeyliği görevlerinde bulunmuş bir **Ahmed Paşa** daha vardır: Macaristan ve İran seferlerine katılmış olan paşa, Anadolu'da ve Gürcistan'da stratejik önemi olan bir çok kaleyi almıştır.³ **Dukaginzade Ahmed Bey** ise XVI. yüzyıl Divan şairleri arasında sayılan, bir başka önemli kişidir. **Dukaginzade Osman Efendi**'ye gelince, Dukagin soyunun önemli bilim ve devlet adamlarından biridir. Dukaginzade Mehmet Paşa'nın oğludur. III. Murat döneminde önemli hizmetlerde bulunmuş, uzun yıllar İstanbul kadılığı yapmıştır. Bu görevi sırasında İstanbul kadıları ile ilgili *Ezhâkrü'l-Cemâil* adlı da bir kitap yazmış ve padişaha takdim etmiştir.⁴

Dukaginzâde Taşlıcalı Yahya Bey

Yahya Bey'in doğum yeri konusunda kesin bilgi yoktur. **Latîfî**, şairin İstanbullu olduğunu söylerken⁵ **Sehî Bey** de aynı bilgiyi tekrarlar.⁶ **Kınalızade Hasan Çelebi**, şairin sözlerinden yola çıkarak "Arnavud vilayetinden" olduğunu söyler.⁷ Şairi "Dukaginzade Yahya Bey" diye anan **Bursalı Mehmet Tahir Efendi** ise, onun Kuzey Arnavutluk'tan İstanbul'a geldiğini söylerken,⁸ **Muallim Naci**'nin şaire atfettiği "Taşlıcalı" unvanını kullanmaz. Gerçekten de **Muallim**

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Naci, *Esâmi*'sinde şairi "Taşlıcalı Yahya Bey" olarak takdim etmiştir.⁹ Onun bu takdiminden yola çıkan **Gibb**¹⁰, **Şemseddin Sami**¹¹ ve **Hasan Kaleshi**,¹² Yahya Bey için aynı unvanı kullanmışlardır.

Aslında **Muallim Naci**'yi bu yargıya götüren haklı nedenler vardır: Yahya Bey, gerek *Divan*'ında ve gerekse *Hamse*'sinde, bir çok yerlerde sık sık Arnavut asıllı olduğunu ve Dukagin soyundan geldiğini söyler. Öncelikle *Divan*'ının "*Dîbâce*"sinde şu cümlelere yer verir:

"... Mînnet ol Mennân-ı zû'l-ihsâna ki kâleb-i insânî güzergâh-ı kâfile-i ma'rifet ve hâneķâh-ı râġile-i 'ilm ü ġikmet itmişdür, bu Arnavudiyyü'l-aşl ve şec'î'u'n-nesl olan faķır-i keşîrüt-taķsîri taķdîr ile peleng-ceng ü bebr-âheng dilîr ü şîr-gîr ėarb ü ġarb kılcı t̄ayifeden ifrâz u ibrâz eylemişdür."¹³

Yine *Divan*'ında:

"Arnavud aşlıdur ol taşlu yirüñ şehbâzı
Aşdı eflâke meh-i nev gibi tîġ-i hüneri"¹⁴

derken olsun,

"Taşlu yirden ķopdı Yaġyâ la'l-i rummânî gibi
Ĥidmetüñle var anuñ şâhinligi cinsiyeti"¹⁵

beytinde olsun, kendisinin, yiġitliġi ile övünen Arnavut aslından olduğunu söyledikten sonra, vatani için "Taşlı yer" deyimini kullanır. Büyük bir ihtimalle **Muallim Naci** bu sözden yola çıkarak şairin vatani için "Taşlıca" yakıştırmasını yapmıştır. **Bursalı Mehmet Tahir Efendi**'nin de belirttiġi gibi, şairin, *Gülşen-i Envâr* mesnevisindeki:

"Arnavuduñ hâşları ve yegleri
Nesl-i ķadîmüm Dukagin begleri
Mülk-i 'Arabdan ki firâr itdiler
Şaşlu vilâyetde ķarâr itdiler
Geldi bu şîrân-ı dilîrân-ı ceng
Şaġlara şaġıldı mişâl-i peleng"¹⁶

beyitleri, şairin yiġitliġiyle şöhret bulmuş Arnavut asıllı olduğunu doğruladıktan sonra, Dukagin sülalesinin mensubu olduğunu da yineler.

Bütün bu verilerin ışığı altında, XVI. yüzyılda yaşamış ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

dört padişah (Yavuz Sultan Selim, Kanûnî Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murat) dönemi görmüş olan şairin Kuzey Arnavutluk'ta doğduğunu söylemek yerinde olur. Ancak, şairin sözünü ettiği “taşlık” ya da “taşlı yer” belli bir yer olmayıp, doğrudan doğruya bir bölgeye verilen genel addır. Küçük yaşta yurdundan ayrılmış olan şair, çocukluğunun geçtiği yerleri bu niteliğiyle anımsamaktadır.

XV. yüzyılın sonları ve XVI. yüzyılın başlarında, Kuzey Arnavutluk'ta iki büyük sancağın olduğunu biliyoruz: Bunlardan İşkodra Sancağı, 1479 yıllarında kurulmuştur. **Selami Pulaha**'nın tespitlerine göre, Dukagin Sancağı'nın yaklaşık 1490-1491 yıllarında kuruluşuyla ilgili pek az kayıt vardır. Bunun da nedeni, yüzyılın sonlarında kurulan sancağın, XVI. yüzyıl defterlerine geç kayıt edilmiş olmasıdır.¹⁷ XVI. yüzyıl, Arnavut Defteri'ne göre Dukagin Sancağı'na bağlı belli başlı kuzeydoğu nahiyelerinden Pultı, Shala, Shoshi, Altun İli nahiyeleri, hem İşkodra Sancağı'na hem de Dukagin Sancağı'na bağlı olan nahiyeler olmuştur. Nikolle Dukagjini zamanında Dukaginoğulları topraklarına katıldığı bilinen Lek'e den sonra Puka, İballë, Spasi nahiyeleri daha ilk andan itibaren Dukagin Sancağı'na bağlı nahiyeler olmuşlardır. Yahya Bey'in bu nahiyelenden birinde doğduğunu sanıyoruz.

Doğum yeri gibi, doğum tarihi hakkında da kesin bilgilerden yoksunuz. **Mehmet Çavuşoğlu**, şairin ölüm tarihi ile ilgili, birbiriyle çelişen bilgilere karşın, 1582 yılını kesin ölüm tarihi olarak kabul etmiş; bu tarihte şairin 93-94 yaşlarında olabileceği olasılığından hareketle, Yahya Bey'in 1488-1489 yıllarında doğmuş olabileceğini söylemiştir.¹⁸

Yahya Bey, devşirme olarak alınıp Acemi Oğlanlar ocağına katılmıştır. Eldeki kaynakların pek çoğu bunu tekrarlar. **Gelibolulu Âlî**, şairin babasının da Yeniçeri Ocağı'na mensup olduğunu söylediği halde¹⁹, **Âşık Çelebi**, böyle bir şeyden söz etmez.²⁰ Yahya Bey ise, gerek *Divanı*'nda, gerekse *Hamse*'sinin değişik yerlerinde kendisinden söz ederken, yiğitlik ve kahramanlığından dolayı ocağa doğrudan alındığını îmâ eder.

Yahya Bey'in Acemi Oğlanlar'da yetişmesi iki yönlü olmuştur: Birincisi askeri yönden yetişmesi ve çağının harp sanatını en iyi biçimde öğrenmesi, bilim ve sanat alanında kendisini donanımlı kılmasıdır. Bu iki yön, şairin tüm yaşamını kapsamıştır. Öncelikle orduya katılınca, askeri yeteneğinin yanında çevresinde şairliği ile de tanınmaya başlamıştır. **Kemal Paşazade'den, Kadri Efendi'den, Fenarizade Muhyiddin Çelebi'den** dersler almış, dönemin önemli devlet adamlarıyla tanışmış, onlardan yardım ve destek görmüştür.²¹

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Önce **Yavuz Sultan Selim**, sonra da **Kanûnî Sultan Süleyman** dönemlerinde bütün savaflara doğrudan katılan Yahya Bey'in, hem yiğitliği ve kahramanlığı, hem de şairliği dolayısıyla gördüğü büyük ilgi, çevresinde kıskanılmasına yol açmıştır. Devrin önemli şairleri ve devlet adamlarıyla ile takışmıştır. **Hayali Bey**, sürekli takıştığı şairlerdendir. Başlangıçta koruyucusu olan ve yükselmesinde destek olan **Sadrazam Rüstem Paşa** ile takışması ise, **Şehzade Mustafa**'nın öldürülmesinde etkin bir rol oynadığı içindir. Çok sevdiği şehzade için yazdığı mersiyesinde, **Rüstem Paşa**'ya hakaret ederek onu suçlamış ve geçici bir süre için de olsa azline neden olmuştur. Ancak, bir süre sonra paşa yeniden sadarete geçince, eski dostunun tüm mal varlığına el koymuş, onu teftiş ettirmiş ve sonunda da sürdürmüştür.²²

Yahya Bey, **Âşık Çelebi**'ye göre 27 000, **Gelibolulu Âlî**'ye göre 30 000 akçe ile Bosna'ya Zvornik Sancağı'na sürülür.²³ Ancak Yahya Bey'in buraya ne zaman gelip yerleştiği, kesin olarak belli değildir. **Âlî**, Bosna'da kendisi ile görüştüğünde yaşının seksenin üzerinde olduğunu söyler. 1474-75 yıllarında gördüğünü söylediği Yahya Bey'in, Zigetvar seferi sırasında **Kanûnî**'ye bir kaside takdim ettiği düşünülürse, şairin daha yaşlı olması gerekir. Bununla birlikte, Yahya Bey'in buraya **Kanûnî**'nin ölümünden birkaç yıl sonra gelip yerleştiğini sanıyoruz. **Muhammed Hadzjahic**, hazırladığı Bosna Kataloğu'daki en eski evliya kayıtlarında, Yahya Bey'in 27 000 akçe ile Zvornik'e sürüldüğünü, kente 17 km uzaklıkta olan Loznica'da derviş gibi bir yaşam sürdüğünü söyler.²⁴

Yahya Bey'in ölüm tarihleriyle ilgili kayıtlar birbirini tutmamaktadır. Şairi en son görenlerden biri olan Tarihçi **Gelibolulu Âlî**'nin onu 983'de (1574-75) gördüğünü ve 983'te (1575-76) hayatta olduğunu, bu yıllarda yaşının seksenin üzerinde olduğunu belirtmiştik.²⁵ Oysa şair, 1566 yıllarında yazdığı ve Kanûnî'ye sunduğu son kasidesinde, yaşının sekseni bulduğunu söylemektedir. *Sicill- i Osmanî*, şairin 986 Muharrem'inde (Şubat-Mart 1578) öldüğünü söylerse de, kaynaklar şairin bu tarihlerde henüz hayatta olduğunu gösteriyor.²⁶ Ancak, *Mecelletü'n-Nisab*, doğru bir tahminle şairin 990'da (1582) öldüğünü söylemektedir. Bu durumda, Yahya Bey'in, 1582 yılında, 93-94 yaşlarında öldüğünü söylemek daha akla yakın olmaktadır.²⁷ Kaynaklar, mezarının Zvornik'te, kimileri de İstanbul'da olduğunu söylerse de, ilk kez **Bursalı Tahir** Loznica'da olduğunu belirtmiştir.²⁸ Yine **Muhammed Hadzjahic** de, *Bosna Evliya Kataloğu*'nda şairin Loznica'da öldüğünü doğrular.²⁹

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Yahya Bey'in Eserleri:

Yahya Bey'in günümüze değin ulaşan iki büyük eseri vardır:

Divan: Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu tarafından tenkitli basımı yapılmıştır. Araştırmacı, kitaba *Edirne Şehrengizi* ile *İstanbul Şehrengizi*'ni de eklemiştir. Çavuşoğlu'nun tesbitlerine göre, divanın, ikisi Türkiye dışında olmak üzere altı yazması vardır. Yahya Bey divanının şiir dağılımı şöyledir: 1 dîbâce, 34 kaside, 515 gazel, 5 terci-i bend, 5 muaşşer, 3 müseddes, 3 muhammes, 25 murabbaa, 3 tarih, 2 şehrengiz, 20 kıta.³⁰

Hamse: *Yûsuf ve Zeliha*, *Şâh ü Gedâ*, *Gencîne-i Râz*, *Kitâb-ı Usûl*, *Gülşen-i Envâr* mesnevilerinden oluşur. *Yusuf ve Zeliha* ile *Şâh ü Gedâ*, uzun aşk konularını işleyen mesnevilerdir. Öteki üçü, çeşitli konuları ele alır. *Yûsuf ve Zeliha* ve *Şâh ü Gedâ* mesnevileri dışındakiler henüz yayımlanmamıştır.³¹

Yahya Bey ve Mevana Celâleddin

XIII, yüzyılın büyük şairi ve mutasavvufu Mevlana Celâleddin , (1207-1273) pek çok Divan şairi gibi Yahya Beyi de etkilemiştir. Az da olsa *Divan*'ndaki kimi beyitlerinde ve *Hamse*'indeki mesnevilerinde onu "Mevlana", "Molla Hünkâr", "Molla-i Rûm" sıfatları ile anmıştır. *Hamse*'inde *Gencîne-i Râz*, *Kitâb-ı Usûl* ve *Gülşen-i Envâr* mesnevilerinde üç ayrı Öyküde onu Öykülerinin kahramanı yapmış, ayrıca bizzat konusunu *Mesnevi*'den alan, "Süleyman Peygamber'le Sivrisinek" Öyküsünü aynen nakletmiştir.

Yahya Bey'in Divanında, Mevlana'ya yazılmış doğrudan herhangi bir şiir yoktur. Ancak muaşşerlerinden birinin ilk beyitinde

“Zâhidâ insân-ı kâminden bi-ğakğ-ı Müste’ân

Okıyan bir noğşayı Mollâ-yı Rûm olur hemân”³²

diyerek onu anarken yine bir gazelinin ilk beyitinde

“Mevlevî gibi semâ'a girdiler bî-ihtiyâr

Hayret ile gird-i bâda döndiler abdâllar”³³

şeklinde Mevleviliği ve Mevlana'yı anımsatmalar ya da;

“Güzel oldur ki kemâl ehl ola Rûmî ola

Rind ola ğâl bile mes'ele ma'lûmı ola”³⁴

şeklinde sanatlı söyleyiş de olsa, anımsatmalar vardır. Fakat Yahya

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009

Bey'in, Mevlana ile ilgili öyküleri, *Hamse*'sindedir. Biri *Gülşen-i Envâr*'da, biri *Gencîne-i Râz*'da, ikisi *Kitâb-ı Usûl*'de olmak üzere, Mevlana ile ilgili dört öyküye yer vermiştir. *Kitâb-ı Usûl*'deki iki öyküden birinin kahramanı ile *Gülşen-i Envâr* ve *Gencîne-i Râz*'daki birer öykünün kahramanları Mevlana'nın kendisidir. *Kitâb-ı Usûl*'deki ikinci öykünün konusu ise doğrudan Mevlana'nın *Mesnevî*'sinden alınmıştır.

Gülşen-i Envâr mesnevisinde yer verdiği öyküde şair, *Mesnevî*'deki bilgileri çalmağa kalkışan bir müridine, Mevlana'nın verdiği öğüt anlatılır. Öykü şöyledir:

“Mürşid-i Hak, Hazret-i Mollâ-yı Rûm”, kalemi ile her şeyi nakleder, “nâme” gibi gönlündeki tüm sırları açıklardı. Bütün kainatı güneş gibi sanki elinde tutuyordu. Baştan ayağa güneş gibi nurla dolmuş, içi ve dışı mamur olmuştu. *Mesnevî*'si sayesinde ilmini harflere dökerek “cevher-i ma'nâ”yı derleyip toplamıştı. Bir müridi vardı. Ona güzel sesiyle *Kur'an* okurdu. Bir gün kendisinin olmadığı bir sırada müridi *Mesnevî*'yi gördü. Eline aldı Merakla okurken kitabın cazibesine kapıldı ve onu çalmağa kalktı. Ancak, olay herkes tarafından duyuldu. Şeyhi, yüzüne bakarak ona şöyle dedi: Elinle, hırsızlık yapmaktan vaz geç. Amacın hırsızlık yapmaksa, gönül hırsızlığı yap. Yani,

“Ehl-i dilûn sa'y ile ögreñ dilin
Gün gibi meşhûr-ı cihân ol bilin

Düzd-i kitâb olmağ ise niyyetûn
Ma'nîleri bendedür ol sûretûn

Sende eger var ise ğâl-i mezâk
Žarfı murâd eyleme mažrûfa bak”

Kitâb-ı Usûl mesnevisinde anlatılan öteki öyküye gelince: Mesnevide, “uzlet” konusunun ele alındığı “*Üçüncü Makâm*”da yer alır. Konusu gereği **Hammamiye** tarzında olan öyküde baş kahraman yine Mevlana'nın kendisidir. Öykü şöyledir:

Mevlana bir gün gittiği hamamda fazla kalır ve sıcaktan baygınlık geçirir. Dostları hemen yardımına koşarlar ve alıp evine getirirler. Kendisine gelince de bu olup bitenlerin hikmetini sorarlar.

“Bu ğammâmuñ içinde vardur fenâ”

diyerek konuya giren Mevlana sözünü şöyle sürdürür: İnsan hamama

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

girince mahremi ve dostları dışarda kalır. Hamam insanı ecel gibi soyar ve buradaki hararet ise “sülûk ehlinin münâcaâtını” artırır. Bu halvetde “tâc ü kabâ” giyilmez. Kişiden “libâs-ı riyâset” gider. . Hararet insanın vücudunu iyice kaplar ve dünya ile bütün bağları kesilir. Olan biten her şeyden uzaklaşır, dünya fikri kendiliğinden oradan kalkar. Bundan daha iyi bir ibadet yeri olmaz. İnsanın üstünde bir fûta elinde ise bir bakır tistan başka bir şey yoktur; onlar da kendinin değildir. Bu, insan için ibret alınacak bir şeydir. Her zaman uzlete yakın olanlar, Tanrı'ya da yakın olur.

“Ne yirden ki ola tecellî saña
Yağın ol qarın ol mekîn ol aña”

Gencîne-i Râz mesnevisindeki öykü ise Mevlana'nın, tevbe etmeden ölenler için yaptığı yorumla ilgili bir öyküdür. Konusu şöyledir:

“Molla Hünkar”, sohbetleriyle Karaman halkını “irşâd ederdi”. Bir gün şunları söyledi: Mümin günah işlese ve dünyadan tövbe etmeden ayrılrsa onlara Mevla'nın hışmı erişir, her biri ahlar edip ağlaşır, günah ateşinde yanarlar. Sonra onlara Hak'tan yardım gelir, cennet müjdesi ile mutlu olurlar, çektikleri derdi unuturlar ve cennete yürürler. Hak onlara acıyarak cennet kapısından girmelerine izin verir. Molla Hünkar, böyle müjdeler verirken dinleyenler arasında bulunan bir Oğuz eri, iki gözü iki çeşme şöyle seslenir: Ey Molla! Bizim için dua et ki Hak

“İrzumuz yıkmadan iğsân itsün
Kulların lâyıq-ı gufrân itsün
Kul beşerdür nola eylerse haşâ
Kendüye lâyıqın itsün Mevlâ”

Kitâb-ı Usul'den aldığımız son öykü ise, Mevlana'nın *Mesnevisinde* olduğu gibi aktarılmış olan öyküdür.³⁵ Süleyman Peygamber'le sivrisinekler arasında geçen bir muhaverenin anlatıldığı bu öykü, ülke yönetiminin enine boyuna tartışıldığı *Evvelki Maka*'da yer alır. Öykünün konusu şöyledir:

Sivrisinekler rüzgardan yakınmaktadırlar. Gelip, şikayetlerini Musa Peygamber'e anlatırlar:

“Olup rûzgâruñ elinde zebûn
Ta'addî ile bağrumız oldu hûn
Elümüzden alur yabana atar

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Sürer bir uğurdan öñine kıatar”

derler. Bunun üzerine Peygamber,

“Buyurmuş ki bizden bir âdem aluñ

Yürüñ haşmuñuzla ber-â-ber gelüñ”

Sivrisinekler bunu duyunca şikayetten vaz geçip oradan uzaklaşrlar. Öykünün sonunda şairin yorumu şöyledir:

“Tutalum ki žālim ola gökde māh

Eridür yoğ eyler anı bād-ı āh

Eger ğayretüñ var ise ‘ibret al

Yirinde gerekdür celāl ü cemāl”

ĞIKĀYET

Fâ’ i lâtüñ / Fâ’ i lâtüñ / Fâ’ i lün

Mürşid-i Ğağ Ğazret-i Mollā-yı Rüm

Şeyh-i cihāñ mağşad-ı ağşā-yı Rüm

Ğāme gibi nāķil-i aħbār idi

Nāme gibi ğāmil-i esrār idi

Pençe-i Ğurşid gibi bī-gümāñ

Olmış idi taħt-ı yedinde cihāñ

Tā ser ü pā gün gibi pür nūr idi

Žāhiri vü bāşını ma’mūr idi

Mesnevīsini yazdı kitāb eyledi

Ğayra girüp Ğaşd-ı şevāb eyledi

‘İlm ile terkīb-i ğurūf eyledi

Gevher-i ma’nāyı žurūf eyledi

Gerçi žuhūr eyledi bu büstāñ

Her kişiden şaķladı itdi nihāñ

Virmedi ağbāb ü Ğarīdārına

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

'Aşıkına t̄alike yārına
 Vardı mürīdūñ biri şeyhe meger
 Gördi şafā ile tilāvet ider
 Beyt-i niyāzında mu'ammā gibi
 Göñli gözi Çaçda idi ğā gibi
 Mesnevīsın gördi bu ehl-i mezağ
 Şeyh-i mübārek nażarından ırağ
 Çekdi anı cezbe-i ğāl-i kitāb
 Kıldı uğurlamağa cānı şitāb
 Keşf-i kulūb ile t̄uyuldu bu rāz
 Çekdi elin itdi hemān iğtirāz
 Döndi felek gibi didi şeyh aña
 Yum t̄ama' uñ 'aynını iy bī-ğayā
 K̄o el ile uğrılığ olma hām
 Gel dil ile uğrılığ eyle müdām
 Ehl-i dilūñ sa'y ile ögreñ dilin
 Gün gibi meşhūr-ı cihān ol bilin
 Düzd-i kitāb olmağ ise niyyetūñ
 Ma'nīleri bendedür ol sūretūñ
 Sende eger var ise ğāl-i mezağ
 Žarfı murād eyleme mažrūfa bağ
 Nūr-ı vilāyetde velī her zamān
 Uğrı ile t̄oğrıyı eyler nişān
 Hey ne şerefdür bu şeref ādeme
 'Ālim ola ğādişe-i 'āleme
 Açıla göñli gözinūñ ğāyili
 Söyleye esrār sözün dil dili?³⁶

ÇIKĀYET

Feûlün / Feûlün / Feûlün / Feûl
 Kaçan girse ğammāma Mollā-yı Rūm

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

Şafâlar sürerdi o kân-ı 'ulûm
 Meger bir gün ol 'âlemüñ devleti
 Çoğ eglendi ğammâm içinde katı
 Teni derledi ebr-i rağmet gibi
 Şalazlandı deryâ-yı ğikmet gibi
 Duḫûl itdi cân gibi bir ḫalvete
 Münâcâtın arturdı ol ğazrete
 Aĝibbâ evine alup gitdiler
 Bunuñ ğikmetini su'âl itdiler
 Didi anlara ol ser-i evliyâ
 Bu ğammâmuñ içinde vardur fenâ
 Qalur şaşrada hem-demüñ mağremüñ
 Fenâsı ziyâde olur âdemüñ
 Ecel gibi ğammâm-ı ğayret-nümâ
 Şoyar ḫalkı 'uryân ider dâ'imâ
 Sülûk ehline bir ğarâret gelür
 Bu efkârla vecd ü ğarâret gelür
 Geyilmez bu ḫalvetde tâc ü qabâ
 Berâber olur bunda şâh u gedâ
 Mağâm-ı fenâ oldu bu câmekân
 Qıyâmet gününden olupdur nişân
 Kişiden libâs-ı riyâset gider
 Bu esbâb-ı 'örf ü izâfet gider
 Olur cümle-i mâ-melekden berî
 Bunuñ gibi olmaz 'ibâdet yeri
 Qalur bir fûta bir baqır şâs ile
 O daḫi ilüñdür getürmez bile
 Qarâret vücûdında eyler mekân
 Olur mâni'-i fikr-i qayd-ı cihân
 Bu âyîne-i 'ibrete nâžır ol
 Erenler gibi vaqtinde ğâzır ol
 Serâ-perde-i 'uzlete ol yaqîn

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

Nazargāh-ı Çaq oldu ‘uzlet-nişin
 Ne yirden ki ola tecellī saña
 Yaķın ol qarın ol mekīn ol aña
 Meşāyih o ğammāma olur mişāl
 Yunur pāk olur varsa ehl-i ēalāl
 Hūner budur ey pehlevān-ı cihān
 ‘Ayıblu işi terk idesün hemān
 Nıgehbān ola ‘ayn-ı şā’at saña
 ‘İbādet seni ide şāh-ı baķā³⁷

ĠİKĀYET

Fe’ i lâ tün / Fe’ i lâ tün / Fe’ i lün
 “Ķaramanilere Monlā Hūnkār
 Va’ż-ı irşād ider idi her bār
 Bir gün ešnā-i kelāmında meger
 Didi mü’min ki günāh itse eger
 Tevbesiz naķl idicek dünyādan
 Anlara hışm irişe Mevlādan
 İdeler saķf -ı cehennemde qarār
 Ağlaşup eyleyeler nāle vü zār
 Her biri yana günāhınca tamām
 Soñradan irişe Çaqdan en’ām
 Çıkarup her birin āzād ideler
 Müjde-i cennet ile şād ideler
 Çekdügi derdi ferāmūş ideler
 Besyinüp cennete şoĝrı gideler
 Anlara Ķazret-i Çaq raĝmet ide
 Cümlesinüñ yirini cennet ide
 Halka Monlā dir iken bu haberi
 Çaĝırup didi bir Oĝuz eri
 Hey ne şirīn haber idi bu haber
 Yigidüñ ‘ırzı yıķılmazsa eger
 Yalvar Allāhumuza ey Monlā

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

Çünkü eyler şoñ uci bize ‘aşā
 ‘Irzumuz yıķmadan iğsān itsün
 ulların lāyık-ı ğufrān itsün
 ul beşerdür nola eylerse haşā
 Kendüye lāyığın itsün Mevlā
 Rüz-ı mağşerde eyā Rabb-ı Ğafür
 Halk arasında bizi eyleme hōr
 Tevbe vü şā’ate eyle meşğöl
 ılma ālām ü ‘azāb ile melöl
 ‘Āsiyüz cümle hidāyet eyle
 ‘Irzumuz yıķma ‘ināyet eyle”38

IKĀYET

Feölün / Feölün / Feölün / Feöl
 “Gelür bir yire ba’zī sivri siñek
 Gelürler ğuzür-ı Süleymāna dek
 Dimişler aña ey nebıyyü'l-emīn
 Şikāyetçiyüz žulm ider žālimīn
 Ža’if ü naħif olmışuz bī-gümān
 Bizüm cānumuz ılca aldı hemān
 Gelür incidür dem-be-dem rüzgār
 İder anda bulsa bizi tārmar
 Ecel gibi müşkil belādur bize
 Dirīgā görünmez azādur bize
 Olup rüzgāruñ elinde zebün
 Ta’addī ile bağrumız oldı hün
 Elümüzden alur yabana atar
 Sürer bir uğurdan öñine atar
 Buyurmuş ki bizden bir ādem aluñ
 Yürüñ haşmuñuzla ber-ā-ber geluñ
 Bizüm şer‘ümüz muķtezāsı budur

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

Nebîler velîler rızâsı budur
 Dimişler ki ey sâye-i Zü'l-celâl
 Bize rûzgâr ile gelmek muğâl
 Bizi ol kaçan kim burada bulur
 Ne da'vâ başumuz kayusu olur
 Şu mağlûba gâlibden irse ziyân
 Şaşar 'aqlı gelse ber-â-ber hemân

 O sivri siñekler gibidür sipâh
 Ağalar ki zulm eyleye bî-günâh
 Görür gâlini rûzgârûñ harâb
 Şikâyetçilikden ider içtinâb

 Talar bağr-i efkâra gâcet diler
 Varur bed-du'â hançerini biler
 Açar başın ağlar mişâl-i segâb
 Döker yaşın eyler bu sözi hişâb
 İlahî bilürsün benüm gâlümi
 Helâk eyle ol zâlim-i 'âsîmi
 Aña her kim ola mu'în ü zâhîr
 Çarınca gibi eyle hûr u gâķîr
 Bu mażlûm-ı mağkûma kııl mergâmet
 Anuñ arķasın çâh-ı sîne ilet
 Olur 'âķıbet bu du'âsı ķabûl
 İder zâlîme derd-i neķbet ğulûl
 Yıķar dest-i ğam anı tağķîr ile
 Mu'în ü zâhîri olanı bile
 Kâlur yaprağı dökülen lâle-vâr
 Alur tağını tâcını rûzgâr
 Huzân yaprağı gibi anı yıķar

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

Belâ şarşarı bir çukura tıkar
 Olur kabri la'net taşından cibâl
 Yolınur yolından o hâr-ı cidâl
 Tütalum ki zâlim ola gökde mâh
 Eridür yoğ eyler anı bād-ı âh
 Eger gayretüñ var ise 'ibret al
 Yirinde gerekdür celâl ü cemâl"³⁹

KAYNAKÇA

- Âşık Çelebi, *Meşairü'ş-Şuarâ*, Haz.: G.M. Meredith Owens, tıpkıbasımı, London, 1971, Yk. 282b
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, c. I-III, Meral yayınları, İstanbul, 1972
- Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr*, İstanbul Üniversitesi kütüphanesi, TY 5959
- GİBB, J. V., *History of Ottoman Poetry*, c.II-III, London, 1965
- HADZİJAHİC, Muhammed, *Jedan Napoznati Tuzlanski Hagiološki Katalog*, Sarajevo, 1980
- KALESHİ, Hasan, *Seminari i kulturës shciptare për të huaj*, Prishtinë, 1967
- KAYA, İ.Güven, *Dukagin-zade Taşlıcalı Yahya Bey'in Sanatı*, (yayımlanmamış doktora tezi) Priştine, 1985.
- Kınalızade Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuara*, c.I-II haz. İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu basımevi, Ankara, 1981
- KÜLÇE, Süleyman, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk ve Arnavutlar*, İzmir, 1944
- Künhü'l-Ahbâr*'ın Tezkire Kısmı, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara, 1994
- Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, İkdâm matbası , İstanbul, 1314

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

-
- MEB İslam Ansiklopedisi*, “Yahya Bey” maddesi, Haz.: Mehmet Çavuşoğlu, 1997, c. 13, s.342-347
- Mehmet Süreyyâ, *Sicill-i Osmani*, İstanbul, 1308
- Mevlana, *Mesnevi*, c. I-VI Çev. Veled İzbudak, Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü, İstanbul, 1966
- Muallim Naci, *Esâmî*, İstanbul, 1308
- Müstakimzade Süleyman Sadettin, *Mecelletü'n-Nisab*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, no: 628.
- PULAHA, Selami, “Karahinat verilindore të Sanxakut të Dukagjinit Hassi dhe popullisa e Tyrenë në Gysmën e Dutë Shekullit XVI. Gjurmime”, *Albanologjike seria shkencave Historike II*, , İnstitute Albanologjik i Prishtinës, 1974, s. 185-326
- Sehî Bey, *Heşt Behişt*, Haz.Günay Kut (tıpkıbasım), Harvard Üniversitesi , 1978
- Şemseddin Sâmi, *Kamusü'l-A'lâm*, İstanbul, Mihrân matbası 1316, c. I-VI
- Yahya Bey Divanı*, Haz.: Mehmet Çavuşoğlu., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977
- Yahya Bey, *Gencîne-i Râz*, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, manzum, Nr. 985/5
- Yahya Bey, *Gülşen-i Envâr*, Fatih, Millet kütüphanesi, Ali Elmiri yazmaları bölümü, manzum, nr: 982/2
- Yahya Bey, *Kitâb-ı Usûl*, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, manzum, Nr. 986/4

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*